

מסכת סוטה פרק ז

(לב,א) משנה: אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, וידי מעשר, קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון, ושבועת העדות, ושבועת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביכורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה, ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם

מקרא ביכורים כיצד? (דברים כו) "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" - ולהלן הוא אומר: (דברים כז) "וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל¹" - מה להלן, בלשון הקודש - אף כאן, בלשון הקודש

חליצה כיצד? (דברים כה) "וענתה ואמרה", ולהלן הוא אומר: "וענו הלויים ואמרו" - מה להלן, בלשון הקודש - אף כאן, בלשון הקודש. **ר' יהודה** אומר: "וענתה ואמרה ככה" - עד שתאמר בלשון הזה

ברכות וקללות כיצד? כיון שעברו ישראל את הירדן, ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל, שבשומרון, שבצד שכם, שבאצל אלוני מורה, שנאמר: (דברים יא:ל) "הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה", ולהלן הוא אומר: (בראשית יב) "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" - מה אלון מורה האמור להלן, שכם - אף אלון מורה האמור כאן, שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל. והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן, שנאמר: (יהושע ח:לג) "וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרח חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשנה". הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!". הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה: (דברים כז) "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!". עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: (דברים כז) "באר היטב", ונטלו את האבנים, ובאו **(לב,ב)** ולנו במקומן

גמרא: פרשת סוטה מנלן? דכתיב: (במדבר ה) "ואמר הכהן

1 כאן במשנה אין תיבות אלו, אבל להלן בפסקה יש

לאשה" - בכל לשון שהוא אומר

תנו רבנן: משמיעין אותה בכל לשון שהיא שומעת, על מה היא שותה, ובמה היא שותה, על מה נטמאת, ובמה היא נטמאת - על מה היא שותה - על עסקי קינוי וסתירה; ובמה היא שותה - במקידה של חרש; על מה נטמאת - על עסקי שחוק וילדות; ובמה היא נטמאת - בשוגג או במזיד, באונס או ברצון, וכל כך למה? שלא להוציא לעז על מים המרים!

וידוי מעשר מנלן? דכתיב: (דברים כו) "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקודש מן הבית" - וילף אמירה מסוטה - בכל לשון שהוא אומר

{אמר ליה **רב זביד לאביי**: וילף "אמירה" מלויס! מה להלן, בלשון הקודש, אף כאן, בלשון הקודש! דננין "אמירה" גרידתא מ"אמירה" גרידתא, ואין דנין "אמירה" גרידתא מ"ענייה" ו"אמירה"!

תניא: **ר' שמעון בן יוחי** אומר: אדם אומר שבחו בקול נמוך, וגנותו בקול רם - שבחו בקול נמוך מן וידוי המעשר; גנותו בקול רם ממקרא ביכורים

{וגנותו בקול רם?! והאמר **רבי יוחנן** משום **רבי שמעון בן יוחי**: מפני מה תקנו תפלה בלחש? כדי שלא לבייש את עוברי עבירה! שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה! כלא תימא "גנותו" אלא אימא "צערו"! כדתניא: (ויקרא יג) "וטמא טמא יקרא" - צריך להודיע צערו לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים. וכל מי שאירע בו דבר, צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים!

{גופא: אמר **ר' יוחנן** משום **רבי שמעון בן יוחי**: מפני מה תיקנו תפלה בלחש? שלא לבייש את עוברי עבירה! שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה ~ ולא?! והא איכא דמיס! - דם חטאת למעלה, ודם עולה למטה! אהתם, כהן הוא דידע! {והאיכא חטאת נקבה, עולה זכר! אהתם מיכסיא באליה! {תינח כבשה - שעירה מאי איכא למימר?! אהתם, איהו דקא מיכסיף נפשיה, דאיבעי ליה לאיתויי כבשה, וקא מייתי שעירה! {חטאת דעבודה זרה, דלא סגי דלאו שעירה, מאי איכא למימר?! התם ניכסיף וניזיל, כי היכי דנכפר ליה!

קרית שמע מנלן? דכתיב: (דברים ו) "שמע ישראל" - בכל לשון שאתה שומע

תנו רבנן: קרית שמע ככתבה, דברי **רבי**. **וחכמים** אומרים: בכל

לשון

גמאי טעמא דרבי? אמר קרא: (דברים ו) "והיו" - בהווייתן יהו!
%ורבנן: אמר קרא: "שמע" - בכל לשון שאתה שומע! %ורבנן נמי,
הא כתיב "והיו"? אהוא, שלא יקראנה למפרע! %ורבי, שלא
יקראנה למפרע מנליה? אנפקא ליה מ"דברים" "הדברים" %ורבנן:
"דברים" "הדברים" לא משמע להו! %ורבי נמי, הכתיב "שמע"!
אהוא מיבעי ליה להשמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיד!
%ורבנן סברי לה כמאן דאמר: הקורא את שמע ולא השמיע
לאזנו, יצא!

^ לימא קסבר רבי: (לג,א) כל התורה, בכל לשון נאמרה. דאי
סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה, "והיו" דכתב רחמנא, למה
לי? אאיצטריך! משום דכתיב "שמע"!

^ לימא קסברי רבנן: כל התורה כולה בלשון קודש נאמרה. דאי
סלקא דעתך בכל לשון, "שמע" דכתב רחמנא, למה לי? !
אאיצטריך משום דכתיב "והיו"!

תפלה -- רחמי היא - כל היכי דבעי, מצלי! %ותפלה בכל לשון?
והאמר **רב יהודה**: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית!
דאמר **רבי יוחנן**: כל השואל צרכיו בלשון ארמי, אין מלאכי
השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי!
אלא קשיא - הא ביחיד, הא בצבור! %ואין מלאכי השרת מכירין
בלשון ארמי? והתניא: יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קדש
הקדשים, שהוא אומר: "נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא
לאנטוכיא"? ושוב מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית
קדש הקדשים, שהוא אומר: "בטילת עבידתא דאמר שנאה
לאייתאה על היכלא ונהרג גסקלגס ובטלו גזירותיו", וכתבו אותה
שעה, וכיוונו! ~ובלשון ארמי היה אומר! אאי בעית אימא: בת קול
שאני, דלאשמועי עבידא! אאוי בעית אימא: גבריא אל הוה, דאמר
מר: בא גבריא אל ולימדו שבעים לשון!

ברכת המזון -- דכתיב: (דברים ח) "ואכלת ושבעת וברכת את ה'
אלהיך" - בכל לשון שאתה מברך

שבועת העדות -- דכתיב: (ויקרא ה) "ונפש כי תחטא ושמעה קול

אלה" - בכל לשון שהיא שומעת

שבועת הפקדון -- אתיא "תחטא" "תחטא" משבועת העדות

ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביכורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה, ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם.

מקרא ביכורים כיצד? (דברים כו) "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" - ולהלן הוא אומר: (דברים כז) "וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל" - מה ענייה האמורה? להלן בלשון הקודש - אף כאן בלשון הקודש -- גלויים גופייהו מנלן? אתיא "קול קול" ממשה - כתיב הכא: "קול רם", וכתיב התם: (שמות יט) "משה ידבר והאלהים יענו בקול" - מה להלן, בלשון הקודש - אף כאן, בלשון הקודש!

חליצה כיצד? (דברים כה) "וענתה ואמרה", ולהלן הוא אומר: "וענו הלויים ואמרו" - מה להלן, בלשון הקודש - אף כאן, בלשון הקודש. ר' יהודה אומר: "וענתה ואמרה ככה" - עד שתאמר בלשון הזה -- {ורבנן, האי "ככה" מאי עבדי ליה? <מיבעי להו לדבר שהוא מעשה מעכב! %ור' יהודה מ"כה" "ככה"! %ורבנן, "כה" "ככה" לא משמע להו! (לג,ב) {ורבי יהודה, האי: (דברים כה) "וענתה ואמרה" מאי עביד ליה? <מיבעי ליה לאגמורי ללויים דבלשון הקודש! {ולילף "קול" ממשה! <"ענייה" "ענייה" גמיר - "קול" "קול" לא גמיר!

תניא נמי הכי: רבי יהודה אומר: כל מקום שנאמר "כה", "ככה", "ענייה", ו"אמירה", אינו אלא לשון הקודש - "כה" - (במדבר ו) "כה תברכו"; (דברים כה) "ככה" דחליצה; "ענייה" ו"אמירה" דלויים

ברכות וקללות כיצד? כיון שעברו ישראל את הירדן, ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל, שבשומרון, שבצד שכם, שבאצל אלוני מורה, שנאמר: (דברים יא) "הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה",

ולהלן הוא אומר: (בראשית יב) "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" - מה "אלון מורה" האמור להלן, שכם - אף אלון "מורה האמור" כאן, שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל. והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן, שנאמר: (יהושע ח) "וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרח חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשנה". הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!". הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה: (דברים כז) "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!" עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: (דברים כז) "באר היטב", ונטלו את האבנים, ובאו ולנו במקומן -- תנו רבנן: (דברים יא) "הלא המה בעבר הירדן" - מעבר לירדן ואילך, דברי **רבי יהודה**; "אחרי דרך מבוא השמש" - מקום שחמה זורחת; "בארץ הכנעני היושב בערבה" - אלו הר גריזים והר עיבל, שיושבין בהם כותיים; "מול הגלגל" - סמוך לגלגל; "אצל אלוני מורה" - שכם - ולהלן הוא אומר: (בראשית יב) "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" - מה "אלון מורה" האמור להלן שכם, אף כאן שכם!

תניא: אמר **רבי אלעזר ברבי יוסי**: בדבר זה זייפתי ספרי כותיים. אמרתי להם: זייפתם תורתכם, ולא העליתם בידכם כלום! שאתם אומרים: "אלוני מורה" שכם - אף אנו מודים ש"אלוני מורה" שכם! אנו למדנוה בגזרה שוה - אתם, במה למדתום!?

רבי אלעזר אמר: "הלא המה בעבר הירדן" - סמוך לירדן - דאי מעבר הירדן ואילך, הלא כתיב: (דברים כז) "והיה בעברכם את הירדן"! "אחרי דרך מבוא השמש" - מקום שהחמה שוקעת ו"בארץ הכנעני"?! - ארץ חוי היא! ו"היושב בערבה"?! - והלא בין הרים וגבעות הן יושבין! ו"מול הגלגל"?! - והלא לא ראו את הגלגל!

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה כדרך שהראה להן בראשונה - "דרך" - בדרך לכו, ולא

בשדות וכרמים; "היושב" - בשוב לכו, ולא במדברות; "בערבה" - בערבה לכו, ולא בהרים וגבעות!

תנו רבנן: כיצד עברו ישראל את הירדן? בכל יום, ארון נוסע אחר שני דגלים - והיום, נסע תחילה, שנאמר: (יהושע ג) "הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכם"; בכל יום ויום, לוי נושאים את הארון - והיום, נשאוהו כהנים, שנאמר: "והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאים ארון ה' אדון כל הארץ במי הירדן מי הירדן יכרתון המים היורדים מלמעלה ויעמדו נד אחד"

תניא: **רבי יוסי** אומר: בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון: כשעברו את הירדן, וכשהסיבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו

(לד,א) וכיון שניטבלו רגלי כהנים במים, חזרו המים לאחוריהם, שנאמר: "וכבוא נושאים הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נושאים הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר. ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד"

וכמה גובהן של מים? שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, דברי **ר' יהודה**. אמר לו **ר' אלעזר בר' שמעון**: לדברידך, אדם קל או מים קלים? הוי אומר: מים קלים! אם כן, באין מים, ושוטפין אותן! ~ אלא מלמד שהיו מים נגדשין ועולין כיפין על גבי כיפין, יתר משלש מאות מיל, עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר: (יהושע ה) "ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל". ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע: (יהושע ב) "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים", וכתוב: "ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם"

עודם בירדן, אמר להם יהושע: דעו על מה אתם עוברים את הירדן! על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם, שנאמר: (במדבר לג) "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיתם ואת כל צלמי מסכתם תאבדו ואת כל במותם תשמידו". אם אתם עושין כן, מוטב - ואם לאו, באין מים ושוטפין אותיכם! - גמאי "אותיכם"? "אותי ואתכם!"

עודם בירדן, אמר להן יהושע: (יהושע ד:ה) "והרימו לכם איש אבן

אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל" וכתוב: "למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם. ואמרתם להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה' בעברו בירדן נכרתו מי הירדן והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם" - סימן לבנים שעברו אבות את הירדן

עודם בירדן, אמר להן יהושע: (יהושע ד:ג) "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה" - יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה"

אמר **רבי יהודה**: אבא חלפתא, ורבי אליעזר בן מתאי, וחנניא בן חכנאי, עמדו על אותן אבנים ושיערום. כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה #וגמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפיה תילתא דטעוניה הוי - מכאן אתה מחשב לאשכול, שנאמר: (במדבר יג) "וישאוהו במוט בשנים" - ממשמע שנאמר "במוט", איני יודע שבשנים! מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות! אמר **רבי יצחק**: טורטני, וטורטני דטורטני - הא כיצד? שמנה נשאו אשכול, אחד נשא רימון, ואחד נשא תאינה - יהושע וכלב לא נשאו כלום - אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה#

פליגי בה **רבי אמי ורבי יצחק נפחא**: חד אמר: לדברי רבי יהודה, **(לדב)** כחנייתן עברו. לדברי רבי אלעזר בר' שמעון, בזה אחר זה עברו; וחד אמר: בין מר ובין מר, כחנייתן עברו - מר סבר אדם קל, ומר סבר מים קלים

(במדבר יג) "שלח לך אנשים" - אמר **ריש לקיש**: "שלח לך" - מדעתך! וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו?! והיינו דכתיב: (דברים א) "וייטב בעיני הדבר" - אמר **ריש לקיש**: "בעיני" - ולא בעיניו של מקום; "ויחפרו לנו את הארץ" - אמר **ר' חייא בר אבא**: מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל. כתיב הכא: "ויחפרו לנו את הארץ", וכתוב התם: (ישעיהו כד:כג) "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלם ונגד זקניו כבוד"

"ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זכור" - אמר **רבי יצחק**: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו - ואנו, לא עלתה בידינו אלא אחד: "סתור בן מיכאל" - "סתור" -

שסתר מעשיו של הקב"ה; "מיכאל" שעשה עצמו מך. אמר **רבי יוחנן**: אף אנו נאמר: "נחבי בן ופסי" - "נחבי" שהחביא דבריו של הקב"ה; "ופסי" - שפיסע על מדותיו של הקב"ה

"ויעלו בנגב ויבא עד חברון" - {"ויבאו" מבעי ליה! אמר **רבא**: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להן: "אבותי! בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים!" - יהושע, כבר בקש משה עליו רחמים, שנאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" - "יה יושיעך מעצת מרגלים!" והיינו דכתיב: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה"

"ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים" - "אחימן" - מיומן שבאחיו; "ששי" - שמשים את הארץ כשחתות; "תלמי" - שמשים את הארץ תלמים תלמים. דבר אחר: אחימן בנה ענת, ששי בנה אלש, תלמי בנה תלבוש. "ילידי הענק" שמעניקין חמה בקומתן; "וחברון שבע שנים נבנתה" - גמאי "נבנתה"? ^ אילימא נבנתה ממש - אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם לבנו גדול? דכתיב: (בראשית יו) "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען" - אלא שהיתה מבונה על אחד משבעה בצוען. ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יתר מחברון, משום דקברי בה שיכבי. ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר: (בראשית יג) "כגן ה' כארץ מצרים"; ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען, דכתיב: (ישעיהו ל) "כי היו בצוען שריו" - ואפילו הכי, חברון מבונה אחד משבעה בצוען!

{וחברון טרשים הוי?! והא כתיב: (שמואל ב טו:ז) "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון", ואמר **רב אובא**, ואיתימא **רבה בר בר חנן**: שהלך להביא כבשים מחברון. ותניא: אילים ממואב, כבשים מחברון?! <מינה! אידי דקלישא ארעא, עבדה רעיא, ושמן קניינא!

"וישובו מתור הארץ... (לה,א) וילכו ויבאו" - אמר **ר' יוחנן** משום **רבי שמעון בן יוחי**: מקיש הליכה לביאה - מה ביאה, בעצה רעה, אף הליכה, בעצה רעה!

סימן: אמ"ת לבד"ו לוי"ה

"ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה", וכתוב: "אפס כי עז העם" - אמר **רבי יוחנן** משום **ר' מאיר**: כל לשון הרע שאין בו דבר אמת בתחילתו, אין

מתקיים בסופו

"ויהס כלב את העם אל משה" - אמר **רבה**: שהסיתן בדברים.
פתח יהושע דקא משתעי - אמרי ליה: דין ראש קטיעה ימלל?
אמר: אי משתעינא, אמרי בי מילתא, וחסמין לי! אמר להן: וכי זו
בלבד עשה לנו בן עמרם?! סברי בגנותיה קא משתעי - אישתיקו
- אמר להו: הוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והאכילנו את
המן! אם יאמר: "עשו סולמות ועלו לרקיע!", לא נשמע לו! -
"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה!"

"והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק
הוא ממנו" - אמר **רבי חנינא בר פפא**: דבר גדול דברו מרגלים
באותה שעה: "כי חזק הוא ממנו" - אל תקרי "ממנו" אלא "ממנו"
- כביכול, אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם!

"ארץ אוכלת יושביה היא" - דרש **רבא**: אמר הקב"ה: אני
חשבתיה לטובה, והם חשבו לרעה - אני חשבתיה לטובה, דכל
היכא דמטו, מת חשיבא דידהו, כי היכי דניטרדו ולא לשאלו
אבתרייהו. ואיכא דאמרי: איוב, נח נפשיה, ואטרידו כולי עלמא
בהספידא - הם חשבו לרעה: "ארץ אוכלת יושביה היא"

"ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם" אמר **רב משרשיא**:
מרגלים שקרי הוו! בשלמא "ונהי בעינינו כחגבים" - לחיי! אלא
"וכן היינו בעיניהם", מנא הוו ידעי?! - ולא היא! כי הוו מברי
אבילי, תותי ארזי הוו מברי, וכי חזינהו, סלקו יתבי באילני. שמעי
דקאמרי: קחזינן אינשי דדמו לקמצי באילני!

"ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" - אמר **רבה** אמר **רבי**
יוחנן: אותו היום, ערב תשעה באב היה. אמר הקב"ה: הן בכו
בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות!

"ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים", וכתוב: (במדבר יד)
"וכבוד ה' נראה באהל מועד" - אמר **רבי חייא בר אבא**: מלמד
שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה; "וימותו האנשים מוציאי דבת
הארץ רעה במגפה" - אמר **רבי שמעון בן לקיש**: שמתו מיתה
משונה. אמר **רבי חנינא בר פפא**: דרש ר' **שילא איש כפר תמרתא**:
מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות
מלשונם, ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם ונכנסות בלשונם. ו**רב נחמן**
בר יצחק אמר: באסכרה מתו

וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן, חזרו מים למקומן,

שנאמר: (יהושע ד) "ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו" נמצא ארון ונושאי וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחד! - נשא ארון את נושאי וועבר, שנאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם"

ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: (דברי הימים א יג) "ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון" - אמר לו הקב"ה: עוזא! נושאי נשא - עצמו, לא כל שכן! (שמואל ב ו) "ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם האלהים על השל וימת שם עם ארון האלהים" - **רבי יוחנן ור' אלעזר**, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה צרכיו בפניו; "וימת שם עם ארון האלהים" - אמר ר' **יוחנן**: עוזא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" - מה ארון, לעולם קיים, אף עוזא, בא לעולם הבא! "ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא" - אמר ר' **אלעזר**: שנשתנו פניו כחררה! {אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויחר", הכי נמי?! אהתם כתיב "אף" - הכא, לא כתיב "אף"

דרש **רבא**: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "זמירות", שנאמר: (תהלים קיט) "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי" - אמר לו הקב"ה: דברי תורה, שכתוב בהן (משלי כג) "התעייף עיניך בו ואיננו", אתה קורא אותן "זמירות"?! הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו! דכתיב: (במדבר ז) "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו", ואיהו אתייה בעגלתא!

(שמואל א ו) "ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון" - משום דראו, "ויך"?! **אבי אבהו ורבי אלעזר** - חד אמר: קוצרין ומשתחווים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור: **(לה, ב)** "מאן אמריך דאימריית?! ומאן אתא עלך דאיפייסת?!"

"ויך בעם שבעים איש וחמשים אלף איש" - **רבי אבהו ורבי אלעזר**, חד אמר: שבעים איש היו, וכל אחד ואחד שקול כחמשים אלף, וחד אמר: חמשים אלף היו, וכל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין

(שמואל ב ו) "ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא", וכתיב: (דברי הימים א טו) "שבעה פרים ושבעה אילים" - אמר **רב פפא בר שמואל**: על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא, על כל שש ושש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים; אמר ליה **רב**

חסדא: אם כן, מילאת את כל ארץ ישראל במות! | אלא אמר **רב חסדא:** על כל שש ושש פסיעות, שור ומריא; על כל ששה סדרים של שש פסיעות, שבעה פרים ושבעה אילים
כתיב: (דברי הימים א יג) "כידון", וכתיב: (שמואל ב ו) "נכון" -
אמר **רבי יוחנן:** בתחלה כידון, ולבסוף נכון

נמצאת אתה אומר: שלשה מיני אבנים היו - אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: (דברים א) "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", ולהלן הוא אומר: (דברים כז:ח) "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב"⁴, ואתיא "באר" "באר"; ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר: (יהושע ד) "ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן"; ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: (יהושע ד) "ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל"

תנו רבנן: כיצד כתבו ישראל את התורה? **אבי יהודה** אומר: על גבי אבנים כתובה, שנאמר: (דברים כז) "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב", ואחר כך סדו אותן בסיד! אמר לו **רבי שמעון:** ⁵לדבריד, היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה?! אמר לו: בינה יתירה נתן בהם הקב"ה, ושיגרו נוטירין שלהן, וקילפו את הסיד והשיאוהו. ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו <א' **שמעון** אומר: על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למטה: (דברים כ:יח) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלהיהם" - הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן!

אמר **רבא בר שילא:** מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב: (ישעיהו לג) "והיו עמים משרפות סיד" - על עסקי סיד %ור' יהודה: כי סיד - מה סיד, אין לו תקנה אלא שריפה, אף אומות העולם, אין להם תקנה אלא שריפה

וכמאן אזלא הא דתניא: (דברים כא) "ושבית שביו" - לרבות כנענים שבחוצה לארץ, שאם חוזרין בתשובה, מקבלין אותן? (לו, א) ⁶וכמאן?! כר' שמעון!

4 לפננו: "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת" והיא פסוק ג', ואין בו "באר"
5 יש שאין גורסים תיבות אלה

בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום - עברו ישראל את הירדן, ובאו להר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מיל, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם, וכל העומד בפניהם מיד נתרז, שנאמר: (שמות כג:כז) "את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך אליך עורף", ואומר: (שמות טו) "תפול עליהם אימתה ופחד עד יעבר עמך ה' " - זו ביאה ראשונה; "עד יעבר עם זו קנית" - זו ביאה שניה - אמור מעתה: ראויין היו ישראל לעשות להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה, אלא שגרם החטא

ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: (דברים כז) "באר היטב". והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ושמחו, וברכו וקללו. וקיפלו את האבנים, ובאו ולנו בגלגל, שנאמר: (יהושע ד) "והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון" - יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה!" וכתוב: (יהושע ד:כ) "ואת שתי עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל"

תנא: צרעה לא עברה עמהם - {ולא?! והא כתיב: (שמות כג) "ושלחתי את הצרעה לפניך!" אמר ר' שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה, וסימתה עיניהן מלמעלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר: (עמוס ב:ט) "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם, אשר כגובה ארזים גבהו, וחסון הוא כאלונים. ואשמיד פרו ממעל, ושרשיו מתחת!" <א רב פפא אמר: שתי צרעות הואי - חדא דמשה וחדא דיהושע - דמשה לא עבר, דיהושע עבר

ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל. והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מכאן ומכאן, שנאמר: (יהושע ח:לג) "וכל ישראל וזקניו ושוטריהם ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרח חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה" -- גמאי: "והחציו"? אמר רב כהנא: כדרך שחלוקין כאן, כך חלוקין באבני אפוד! {מיתבי: שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו - אחת מכאן ואחת מכאן. ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם - ששה על אבן זו, וששה על אבן זו, שנאמר: (שמות כח:י) "ששה

משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם" - שניה כתולדותם, ולא ראשונה כתולדותם, מפני שיהודה מוקדם. וחמשים אותיות היו - עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן זו. **רבי חנינא בן גמליאל** אומר: (לו,ב) לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין באבני אפוד, אלא כדרך שחלוקין בחומש שני. כיצד? בני לאה כסידרן; בני רחל, אחד מכאן ואחד מכאן; ובני שפחות באמצע ~ואלא מאי אני מקיים "כתולדותם"? - כשמותן שקרא להן אביהן, ולא כשמות שקרא להן משה! "ראובן" ולא "ראובני"; "שמעון" ולא "שמעוני"; "דן" ולא "הדני"; "גד" ולא "הגדי" - תיובתא דרב כהנא! תיובתא

|ואלא מאי "והחציו"? - תנא: חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל, מפני שלוי למטה! {אדרבה! מפני שלוי למטה, בצרי להו! אהכי קאמר: אף על פי שלוי למטה, בני יוסף עמהם, שנאמר: (יהושע יז:טו) "וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתת לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב ... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה" - אמר להן: לכו והחבאו עצמכם ביערים, שלא תשלוט בכם עין הרע! אמרו ליה: זרעיה דיוסף לא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב: (בראשית מט) "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", ואמר **ר' אבהו**: אל תהי קורא "עלי עין" אלא "עולי עין"! **רבי יוסי בר' חנינא** אמר: מהכא: (בראשית מח) "וידגו לרוב בקרב הארץ" - מה דגים שבים, מים מכסין עליהן, ואין העין שולטת בהן - אף זרעו של יוסף, אין העין שולטת בהן!

{הני חמשים אותיות, חמשים נכי חדא הויין! אמר **ר' יצחק**: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שנאמר: (תהלים פא) "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים"! {מתקיף לה **רב נחמן בר יצחק**: "כתולדותם" בעינן?! |אלא כל התורה כולה, "בנימן" כתיב, והכא "בנימין" שלם, כדכתיב: (בראשית לה) "ואביו קרא לו בנימין"

אמר **רב חנא בר ביזנא** אמר **ר' שמעון חסידא**: יוסף, שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה - יהודה, שקידש שם שמים בפרהסיא, נקרא כולו על שמו של הקב"ה! יוסף, מאי היא? כדכתיב: (בראשית לט) "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" - אמר **ר' יוחנן**: מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו!

"ויבא הביתה לעשות מלאכתו" - **רב ושמואל**, חד אמר: לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס

"ואין איש מאנשי הבית שם בבית" - ואפשר בית גדול כביתו של אותו רשע, לא היה בו איש?! - תנא **דבי ר' ישמעאל**: אותו היום, יום חגם היה, והלכו כולן לבית עבודה זרה שלהם, והיא אמרה להן "חולה היא". אמרה: אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה!

"ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי" - באותה שעה, באתה דיוקנו של אביו, ונראתה לו בחלון. אמר לו: "יוסף! עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד, ואתה ביניהם! רצונך שימחה שמך מביניהם, ותקרא "רועה זונות", דכתיב: (משלי כט) "ורועה זונות יאבד הון"?!" - מיד: (בראשית מט) "ותשב באיתן קשתו" - אמר **ר' יוחנן** משום **ר' מאיר**: ששבה קשתו לאיתנו; "ויפוזו זרועי ידיו" - נעץ ידיו בקרקע, ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו; "מיד אביר יעקב" - מי גרס לו שיחקק על אבני אפוד? אלא אביר יעקב! "משם רועה אבן ישראל" - משם זכה ונעשה רועה, שנאמר: (תהלים פ) "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף"

תניא: היה ראוי יוסף לצאת ממנו שנים עשר שבטים, כדרך שיצאו מיעקב אביו, שנאמר: (בראשית לז) "אלה תולדות יעקב יוסף", אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו. ואף על פי כן, יצאו מבנימין אחיו. וכולן נקראו על שמו, שנאמר: (בראשית מו) "ובני בנימין בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד" - "בלע" שנבלע בין האומות, "ובכר" בכור לאמו היה, "ואשבל" ששבאו אל, "גרא" שגר באכסניות, "ונעמן" שנעים ביותר, "אחי וראש" אחי הוא וראשי הוא, "מופים וחופים" הוא לא ראה בחופתי ואני לא ראיתי בחופתו, "וארד" שירד לבין אומות העולם. איכא דאמרי: "וארד" שפניו דומין לוורד

אמר **ר' חייא בר אבא** אמר **רבי יוחנן**: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף (בראשית מא) "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" - אמרו איצטגניני פרעה: יעבד שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשילו עלינו?! אמר להן: גנוני מלכות אני רואה בו! אמרו לו: אם כן, יהא יודע בשבעים לשון! - בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון. לא הוה קגמר. הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה, ולמד, שנאמר: (תהלים פא) "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע", ולמחר כל לישנא דאישתעי פרעה בהדיה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש - לא הוה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה: "אגמרי!" - אגמריה, ולא גמר. אמר ליה: "אישתבע לי דלא מגלית!" אישתבע לו. כי אמר ליה: (בראשית נ) "אבי השביעני לאמור", אמר ליה: "זיל איתשיל אשבעתך!" אמר ליה: "ואיתשלי נמי אדידך!", ואף על גב

דלא ניחא ליה, אמר ליה: "עלה וקבור את אביך כאשר השביעך!" יהודה, מאי היא? דתניא: היה ר' מאיר אומר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה - זה אומר אני יורד תחלה לים, וזה אומר אני יורד תחלה לים - קפץ (לז, א) שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר: (תהלים סח) "שם בנימין צעיר רודם" - אל תקרי "רודם" אלא "רד ים" - והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר: (תהלים סח) "שרי יהודה רגמתם", לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר: (דברים לג) "ובין כתפיו שכן" אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה! אלא זה אומר "אין אני יורד תחילה לים", וזה אומר "אין אני יורד תחילה לים" - קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, שנאמר: (הושע יב) "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל", ועליו מפרש בקבלה: (תהלים סט) "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי מים ושבולת שטפני ... אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה ואל תאטר עלי באר פיה"

באותה שעה היה משה מאריך בתפלה. אמר לו הקב"ה: "ידידי טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני?!" אמר לפניו: "רבונו של עולם! ומה בידי לעשות?!" אמר לו: (שמות יד) "דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" - לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל, שנאמר: (תהלים קיד) "היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" - מה טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו? משום דהים ראה וינוס!

תניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: אי אפשר לומר לוי למטה, שכבר נאמר למעלה! ואי אפשר לומר למעלה, שכבר נאמר למטה! הא כיצד? זקני כהונה ולויה למטה, והשאר למעלה! רבי יאשיה אומר: כל הראוי לשרת למטה, והשאר למעלה! רבי אומר: אלו ואלו למטה הן עומדים - הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה - כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה. מאי (דברים כז) "על"? - "על" בסמוך! כדתניא: (ויקרא כד) "ונתת על המערכת לבונה זכה" - רבי אומר: "על" בסמוך! ואתה אומר "על" בסמוך, או אינו אלא על ממש? כשהוא אומר (שמות מ) "וסכות על הארון", הוי אומר "על" בסמוך!

הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה: "ברוך האיש אשר

לא יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!" הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה: (דברים כז) "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", ואלו ואלו עונין: "אמן!", עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: (דברים כז) "באר היטב". ונטלו את האבנים, ובאו ולנו במקומן -- תנו רבנן: ברוך בכלל, ברוך בפרט; ארור בכלל, ארור בפרט; ללמוד וללמד, לשמור ולעשות - הרי (לז,ב) ארבע ארבע וארבע - הרי שמונה שמונה ושמונה - הרי שש עשרה - וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנאמר: (דברים כח:טט) "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב", וכתוב: (דברים כט:ח) "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון" - נמצא ארבעים ושמונה בריתות על כל מצוה ומצוה! **רבי שמעון** מוציא הר גריזים והר עיבל, ומכניס אהל מועד שבמדבר - ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: **רבי ישמעאל** אומר: כללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל מועד. **ר' עקיבא** אומר: כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב. ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות! **ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו** אמר משום **רבי שמעון**: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלוש אלפים וחמש מאות וחמשים. אמר **רבי**: לדברי **רבי שמעון** בן יהודה איש כפר עכו, שאמר משום **רבי שמעון**, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלוש אלפים וחמש מאות וחמשים - נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלוש אלפים וחמש מאות וחמשים! **מאי בינייהו?** אמר **רב משרשיא**: ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו!

דרש **רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש**: כל הפרשה כולה לא נאמרה אלא בנואף ונואפת! (דברים כז:טו) "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן" - בארור סגי ליה! אלא זה הבא על הערוה והוליד בן, והלך לבין הגוים ועבד עבודה זרה! - ארורין אביו ואמו של זה, שכך גרמו לו!

תנו רבנן: (דברים יא:כט) "ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל" - מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא ברכה

על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר: (דברים כז)
 "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים", וכתוב: "ואלה יעמדו
 על הקללה בהר עיבל"! - אלא להקדים ברכה לקללה! גיכול יהיו
 כל הברכות קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" -
 ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות!
 ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה
 בלויים! ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם! ומה קללה
 בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש! ומה קללה בכלל ופרט,
 אף ברכה בכלל ופרט! ומה קללה, אלו ואלו עונין ואומרים "אמן",
 אף ברכה, אלו ואלו עונין ואומרים אמן!

משנה: ברכת כהנים כיצד? במדינה אומר אותה שלש ברכות,
 ובמקדש ברכה אחת; במקדש אומר את השם (לח,א) ככתבו,
 ובמדינה בכינויו; במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן,
 ובמקדש על גבי ראשיהן, חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו
 למעלה מן הציץ. ר' יהודה אומר: אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה
 מן הציץ, שנאמר: (ויקרא ט) "וישא אהרן את ידיו אל העם
 ויברכם"

גמרא: תנו רבנן: (במדבר ו) "כה תברכו" - בלשון הקודש! גאתה
 אומר בלשון הקודש, או אינו אלא בכל לשון? - נאמר כאן "כה
 תברכו", ונאמר להלן (דברים כז) "אלה יעמדו לברך את העם" -
 מה להלן, בלשון הקודש - אף כאן, בלשון הקודש! **רבי יהודה**
 אומר: אינו צריך! הרי הוא אומר "כה" - עד שיאמרו בלשון הזה!

תניא אידך: "כה תברכו" - בעמידה! גאתה אומר בעמידה, או
 אינו אלא אפילו בישיבה? נאמר כאן "כה" תברכו ונאמר להלן
 "אלה יעמדו לברך" - מה להלן, בעמידה - אף כאן בעמידה! ר'
נתן אומר: אינו צריך! הרי הוא אומר: (דברים י) "לשרתו ולברך
 בשמו" - מה משרת, בעמידה - אף מברך, בעמידה! גומשרת
 גופיה מנלן? דכתיב: (דברים יח) "לעמוד לשרת!"

תניא אידך: "כה תברכו" - בנשיאות כפים! גאתה אומר בנשיאות
 כפים, או אינו אלא שלא בנשיאות כפים? - נאמר כאן "כה
 תברכו", ונאמר להלן: (ויקרא ט) "וישא אהרן את ידיו אל העם
 ויברכם" - מה להלן, בנשיאות כפים - אף כאן בנשיאות כפים!

קשיא ליה לר' **יונתן**: אי, מה להלן, כהן גדול וראש חודש ועבודת
 צבור - אף כאן, כהן גדול, וראש חודש, ועבודת ציבור? ר' **נתן**
 אומר: אינו צריך! הרי הוא אומר: (דברים יח) "הוא ובניו כל"

הימים" - מקיש בניו לו - מה הוא, בנשיאות כפים, אף בניו, בנשיאות כפים! וכתוב: "כל הימים!" ואיתקש ברכה לשירות!

ותניא אידך: "כה תברכו את בני ישראל" - בשם המפורש! גאתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכינוי? - תלמוד לומר: (במדבר ו) "ושמו את שמי" - שמי המיוחד לי! גיכול אף בגבולין כן? - נאמר כאן "ושמו את שמי", ונאמר להלן: (דברים יב) "לשום את שמו שם" - מה להלן, בית הבחירה, אף כאן, בבית הבחירה! **רבי יאשיה** אומר: אינו צריך! הרי הוא אומר: (שמות כ) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך" - בכל מקום, סלקא דעתך?! - אלא מקרא זה מסורס הוא! "בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתיך, שם אזכיר את שמי! - והיכן אבוא אליך וברכתיך? בבית הבחירה! - שם אזכיר את שמי בבית הבחירה! תניא אידך: "כה תברכו את בני ישראל" - אין לי אלא בני ישראל - גרים נשים ועבדים משוחררים מניין? תלמוד לומר: (במדבר ו) "אמור להם" - לכולהו!

תניא אידך: "כה תברכו" - פנים כנגד פנים! אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: "אמור להם" - כאדם האומר לחבירו!

תניא אידך: "כה תברכו" - בקול רם! גאו אינו אלא בלחש? - תלמוד לומר: "אמור להם" - כאדם שאומר לחבירו!

אמר **אביי**: נקטינן: לשנים, קורא "כהנים", ולאחד אינו קורא "כהן", שנאמר: "אמור להם" - לשנים! ואמר **רב חסדא**: נקטינן: כהן קורא "כהנים", ואין ישראל קורא "כהנים", שנאמר "אמור להם" - אמירה (**לח,ב**) משלהם תהא! #והילכתא כוותיה דאביי, ולית הילכתא כוותיה דרב חסדא #

סימן: מתאו"ה לברכ"ה דוכ"ן בעבוד"ה כו"ס מכי"ר נהנ"ה בעגל"ה

אמר **ר' יהושע בן לוי**: מנין שהקב"ה מתאוה לברכת כהנים? שנאמר: (במדבר ו) "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", ואמר **רבי יהושע בן לוי**: כל כהן שמברך, מתברך - ושאינו מברך, אין מתברך! שנאמר: (בראשית יב) "ואברכה מברכך" ואמר **ר' יהושע בן לוי**: כל כהן שאינו עולה לדוכן, עובר בשלשה עשה: "כה תברכו", "אמור להם", "ושמו את שמי". **רב** אמר: חוששין שמא בן גרושה או בן חלוצה הוא! - ולא פליגי - הא דסליק לפרקים, הא דלא סליק לפרקים!

ואמר ר' **יהושע בן לוי**: כל כהן שאינו עולה ב"עבודה", שוב אינו עולה, שנאמר: (ויקרא ט) "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים" - מה להלן, בעבודה, אף כאן, בעבודה! {איני! והא ר' אמי ורבי אסי סלקי! ארבי אמי ורבי אסי מעיקרא הוו עקרי כרעייהו ממטא לא הוה מטו התם! וכדתני ר' **אושעיא**: לא שנו אלא שלא עקר את רגליו, אבל עקר את רגליו, עולה! ותנן נמי: אם הבטחתו שנושא את כפיו וחוזר לתפלתו, רשאי ~והוינן בה: הא לא עקר?! אלא דנד' פורתא! - הכא נמי, דעקר פורתא!

ואמר ר' **יהושע בן לוי**: אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר: (משלי כב) "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל" - אל תיקרי "יבורך" אלא "יברך"!

ואמר ר' **יהושע בן לוי**: מנין שאפילו עופות מכירין בצרי העין? שנאמר: (משלי א) "כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף"!

ואמר **רבי יהושע בן לוי**: כל הנהנה מצרי העין, עובר בלאו, שנאמר: (משלי כג) "אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתיו. כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמד". **רב נחמן בר יצחק** אמר: עובר בשני לאוין: "אל תלחם" ו"אל תתאו"!

ואמר ר' **יהושע בן לוי**: אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי העין, שנאמר: (דברים כא) "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה" - וכי על לבנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם?! אלא "לא בא לידינו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו" - לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות! לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה

אמר **אדא** אמר ר' **שמלאי**: בית הכנסת שכולה כהנים, כולן עולין לדוכן - גלמי מברכין? אמר ר' **זירא**: לאחיהם שבשדות! {איני! והתני **אבא בריה דרב מנימין בר חייא**: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה?! אלא קשיא! - הא דאניסי, הא דלא אניסי! {והתני **רב שימי מבירתא דשיחורי**: בית הכנסת שכולה כהנים, מקצתן עולין ומקצתן עונין "אמן"? אלא קשיא! הא דאישתייר בי עשרה, הא דלא אישתייר בי עשרה!

גופא: תנא **אבא בריה דרב מנימין בר חייא**: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה - פשיטא: אריכי באפי גוצי, לא מפסקי; תיבה

לא מפסקא - גמחיצה, מאי? אתא שמע: דאמר **רבי יהושע בן לוי**: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים!

גאיבעיא להו: צדדין, מהו? אמר **אבא מר בר רב אשי**: תא שמע: דתנן: נתכוון להזות לפניו **(לט,א)** והזה לאחריו, לאחריו והזה לפניו, הזאתו פסולה. לפניו והזה על צדדין שבפניו, הזאתו כשרה!

אמר **רבא בר רב הונא**: כיון שנפתח ספר תורה, אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר: (נחמיה ח) "ובפתחו עמדו כל העם", ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר: (איוב לב) "והוחלתי כי לא ידברו כי עמדו לא ענו עוד" **ר' זירא** אמר **רב חסדא**: מהכא: (נחמיה ח) "ואזני כל העם אל ספר התורה"

ואמר **ר' יהושע בן לוי**: כל כהן שלא נטל ידיו, לא ישא את כפיו, שנאמר: (תהלים קלד) "שאו ידיכם קדש וברכו את ה' "

שאלו תלמידיו את **ר' אלעזר בן שמוע**: במה הארכת ימים? אמר להן: מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא, ולא פסעתי על ראשי עם קודש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה! - גמאי מברך? אמר **רבי זירא** אמר **רב חסדא**: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה!" גכי עקר כרעיה, מאי אמר? <"יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, לא יהא בה מכשול ועון!" גוכי מהדר אפיה מציבורא, מאי אמר? <אדבריה **רב חסדא לרב עוקבא**, ודרש: "רבנו של עולם! עשינו מה שגזרת עלינו - עשה עמנו **(לט,ב)** מה שהבטחתנו: (דברים כו) "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו!"

אמר **רב חסדא**: אין הכהנים רשאים לכוף קישרי אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור

אמר **ר' זירא** אמר **ר' חסדא**: אין הקורא רשאי לקרות "כהנים" עד שיכלה "אמן" מפי הצבור! ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא. ואין הצבור רשאים לענות "אמן" עד שתכלה ברכה מפי הכהנים. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה "אמן" מפי הצבור

ואמר **רבי זירא** אמר **רב חסדא**: אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור ב"שים שלום", ואינן רשאים לעקור רגליהם ולילך עד שיגמור שליח צבור "שים שלום"

ואמר **ר' זירא** אמר **רב חסדא**: אין הצבור רשאים לענות "אמן" עד שתכלה ברכה מפי הקורא, ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה "אמן" מפי הצבור, ואין המתרגם רשאי להתחיל בתרגום עד שיכלה פסוק מפי הקורא, ואין הקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר עד שיכלה תרגום מפי המתרגם

אמר **רבי תנחום** אמר **ר' יהושע בן לוי**: המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה. ואמר **רבי תנחום** אמר **רבי יהושע בן לוי**: אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ספר תורה. ואמר **רבי תנחום** אמר **רבי יהושע בן לוי**: אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור, מפני כבוד צבור. ואמר **רבי תנחום** אמר **רבי יהושע בן לוי**: אין הצבור רשאים לצאת עד שינטל ספר תורה ויניח במקומו. ו**שמואל** אמר: עד שיצא - ולא פליגי! הא דאיכא פיתחא אחרינא, הא דליכא פיתחא אחרינא. אמר **רבא בר אהינא**: אסברה לי: (דברים יג) "אחרי ה' אלהיכם תלכו"

בזמן שהכהנים מברכים את העם, מה הן אומרים? אמר **ר' זירא** אמר **רב חסדא**: (תהלים קג) "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו. ברכו ה' כל צבאו משרתיו עושי רצונו. ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה' "במוספי דשבתא, מה הן אומרים? אמר **רבי אסי**: (תהלים קלד) "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות. שאו ידיכם קדש וברכו את ה' " (תהלים קלה:כא) "ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה", {ולימא נמי (תהלים קלד) "יברך ה' מציון" דכתיב בההוא עניינא?! אמר **יהודה בריה דר' שמעון בן פזי**: מתוך שהתחיל בברכותיו של הקב"ה, מסיים בברכותיו של הקב"ה!

במנחתא דתעניתא, מאי אמרי? אמר **רב אחא בר יעקב**: (ירמיהו יד) "אם עונינו ענו בנו ה' עשה למען שמך ... (ירמיהו יד) מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכאורח נטה ללון? למה תהיה כאיש נדהם כגבור לא יוכל להושיע ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו נקרא אל תניחנו"

(מ,א) בנעילה דיומא דכיפורי מאי אמר? אמר **מר זוטרא** ואמרי לה במתניתא: (תהלים קכח) "הנה כי כן יברך גבר ירא ה' יברך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך וראה בנים לבניך

שלום על ישראל!"! ג'היכן אומרן? **ארב יוסף** אמר: בין כל ברכה וברכה! **אורב ששת** אמר: בהזכרת השם! פליגי בה **רב מרי ורב זביד**: חד אמר: פסוקא לקבל פסוקא, וחד אמר: אכל פסוקא אמר להו לכולהו

אמר ר' **חייא בר אבא**: כל האומרן בגבולין, אינו אלא טועה. אמר **רבי חנינא בר פפא**: תדע! דבמקדש נמי לא מיבעי למימרניהו! - כלום יש לך עבד שמברכין אותו ואינו מאזין! אמר ר' **אחא בר חנינא**: תדע! דבגבולין נמי מיבעי למימרניהו! - כלום יש עבד שמברכין אותו ואין מסביר פנים!

אמר ר' **אבהו**: מריש הוה אמינא להו: כיון דחזינא ליה ל**רבי אבא דמן עכו**, דלא אמר להו, אנא נמי לא אמינא להו. ואמר **רבי אבהו**: מריש הוה אמינא עינותנא אנא - כיון דחזינא ליה ל**רבי אבא דמן עכו** דאמר איהו חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא, ולא קפיד, אמינא לאו עינותנא אנא!

ג'ומאי עינוותנותיה דרבי אבהו? דאמרה לה דביתהו דאמוריה דרבי אבהו לדביתהו דרבי אבהו: "הא דידן לא צריך ליה לדידך, והאי דגחין וזקיף עליה, יקרא בעלמא הוא דעביד ליה!" אזלא דביתהו ואמרה ליה לרבי אבהו. אמר לה: ומאי נפקא לך מינה? מיני ומיניה יתקלס עילאה! ותו, רבי אבהו אימנו רבנן עליה לממנייה ברישא - כיון דחזיה לר' אבא דמן עכו, דנפיש ליה בעלי חובות, אמר להו: איכא רבה!

ר' אבהו ור' **חייא בר אבא** איקלעו לההוא אתרא. רבי אבהו דרש באגדתא, רבי **חייא בר אבא** דרש בשמעתא. שבקוה כולי עלמא לרבי **חייא בר אבא** ואזול לגביה דר' אבהו. חלש דעתיה. אמר ליה: אמשל לך משל, למה הדבר דומה - לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקית - על מי קופצין? לא על זה שמוכר מיני סידקית!

כל יומא הוה מלוה רבי **חייא בר אבא** לרבי אבהו עד אושפיזיה, משום יקרא דבי קיסר. ההוא יומא, אלויה רבי אבהו לרבי **חייא בר אבא** עד אושפיזיה. ואפילו הכי, לא איתותב דעתיה מיניה!

בזמן ששליח צבור אומר "מודים", העם מה הם אומרים? אמר **רב**: "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך", ו**שמואל** אמר: "אלהי כל בשר על שאנו מודים לך!" **רבי סימאי** אומר: "יוצרנו יוצר בראשית על שאנו מודים לך!" **נהרדעי** אמרי משמיה **דרבי סימאי**: "ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחייטנו וקיימתנו על שאנו מודים לך!" **רב אחא בר יעקב** מסיים בה הכי:

"כן תחינו ותחנו ותקבצנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב שלם על שאנו מודים לך!"
אמר **רב פפא**: הילכך נימרינהו לכולהו!

אמר **ר' יצחק**: לעולם תהא אימת צבור עליך! שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה! **רב נחמן** אמר: מהכא: (דברי הימים א כח) "ויקם המלך דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי" - אם אחי, למה עמי?! ואם עמי, למה אחי?! <אמר **רבי אלעזר**: אמר להם דוד לישראל: אם אתם שומעין לי, אחי אתם! ואם לאו, עמי אתם, ואני רודה אתכם במקל! **רבנן** אמרי: מהכא, דאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן! וזהו אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי ~ מאי טעמא? לאו משום כבוד צבור! <אמר **רב אשי**: לא! התם שמא נפסקה לו רצועה בסנדלו, והדר אזיל למיקטריה, ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא!

במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת (**מ,ב**) -
וכל כך למה? לפי שאין עונין "אמן" במקדש!

תנו רבנן: מניין שאין עונין "אמן" במקדש? שנאמר: (נחמיה ט)
"קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם!" ומנין שעל
כל ברכה וברכה תהלה? שנאמר: "ויברכו שם כבודך ומרומם על
כל ברכה ותהלה" - על כל ברכה וברכה תן לו תהלה!

משנה: ברכות כהן גדול כיצד? חזן הכנסת נוטל ספר תורה
ונותנה לו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה
לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא (ויקרא טז) "אחרי
מות", (ויקרא כג) ו"אך בעשור", וגולל את התורה ומניחה בחיקו,
ואומר: "יתר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן!" (במדבר כט)
"ובעשור" שבחומש הפקודים, קורא על פה, ומברך עליה שמנה
ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודיה, ועל מחילת העון,
ועל המקדש, ועל ישראל, ועל הכהנים, ועל ירושלים - ועל שאר
התפלה⁷

גמרא: ^ שמעת מינה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב! <אמר
אביי: כולה משום כבודו דכהן גדול הוא!

7 כך בכ"י ובמשניות, ולפננו: "והשאר תפלה"

וכהן גדול עומד ומקבל -- עומד - מכלל דיושב הוא! והאמר מר:
אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: (שמואל ב
ז:יח) "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני אלהים
ומי ביתי כי הביאתני עד הלם" כדאמר **רב חסדא**: בעזרת נשים
- הכא נמי, בעזרת נשים!

{מיתיבי: והיכן קורין בו? בעזרה! **רבי אליעזר בן יעקב** אומר: בהר
הבית, שנאמר: (**מא,א**) (נחמיה ח) "ויקרא בו לפני הרחוב אשר
לפני שער המים"! אאמר **רב חסדא**: בעזרת נשים!

וקורא (ויקרא טז) "אחרי מות", (ויקרא כג) ו"אך בעשור"
-- {ורמינהי: מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה?! אאמר **אביי**: לא
קשיא! - כאן בכדי שיפסוק התורגמן, כאן בכדי שלא יפסוק
התורגמן! {והא עלה קתני: מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה -
ועד כמה מדלגין? עד כדי שלא יפסוק התורגמן! - מכלל דבתורה
כלל כלל לא! |אלא אמר **אביי**: לא קשיא! כאן בענין אחד, כאן
בשני עניינין! ~והתניא: מדלגין בתורה בענין אחד, ובנביא בשני
עניינין. וכאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן. ואין מדלגין מנביא
לנביא. ובנביא של שנים עשר מדלגין, ובלבד שלא ידלג מסוף
הספר לתחילתו

וגולל את התורה ומניחה בחיקו, ואומר: "יתר ממה שקריתי
לפניכם כתוב כאן!" -- {וכל כך למה? שלא להוציא לעז על ספר
תורה!

(במדבר כט) "ובעשור" שבחומש הפקודים, קורא על פה
-- {וליכרכיה לספר וליקרי?! אאמר **ר' הונא בר יהודה** אמר **ר'**
ששת: לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור! {וליתי ספר תורה
אחרינא וליקרי?! **א"ר הונא בר יהודה** אמר: משום פגמו של
ראשון! **א"ר שמעון בן לקיש** אמר: לפי שאין מברכין ברכה שאינה
צריכה!

{ומי חיישינן לפגמא?! והאמר **רבי יצחק נפחא**: ראש חודש טבת
שחל להיות בשבת, מביא שלש תורות, וקורא אחת מעניינו של
יום, ואחת של ראש חודש, ואחת בשל חנוכה?! כתלתא גברי
בתלתא סיפרי ליכא פגמא - חד גברא בתרי סיפרי איכא פגמא!

ומברך עליה שמנה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודייה, ועל מחילת העון, ועל המקדש, ועל ישראל, ועל הכהנים, ועל ירושלים -- תנו רבנן: מברכין על התורה כדרך שמברכין בבית הכנסת, ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת עון כתיקנן. על המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, על ישראל בפני עצמן, ועל ירושלים בפני עצמה

והשאר תפלה⁸ -- תנו רבנן: השאר תפלה תחנה רנה ובקשה, שעמד ישראל צריכין ליושע. וחותם ב"שומע תפלה". מכאן ואילך, כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו. וכל כך למה? כדי להראות חזותו לרבים!

משנה: פרשת המלך כיצד? מוצאי יום טוב הראשון של חג, בשמיני, במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה, שנאמר: (דברים לא) "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות". חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל, וקורא יושב. אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבוהו חכמים. וכשהגיע (דברים יז) "לא תוכל לתת עליך איש נכרי" זלגו עיניו דמעות. אמרו לו: "אל תתירא, אגריפס! אחינו אתה, אחינו אתה!" וקורא מתחילת (דברים א) "אלה הדברים" עד (דברים ו) "שמע", ו"שמע", "והיה אם שמוע", "עשר תעשר", "כי תכלה לעשר", ופרשת המלך, וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה. ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון

גמרא: בשמיני סלקא דעתך?! <אימא בשמינית!

וְכָל הַנִּי, לְמָה לִּי? צְרִיכִי! דְּאִי כְּתֵב רַחֲמָנָא "מִקֶּץ" הוּא אֲמִינָא: נִימְנוּ מֵהֶשְׁתָּא, וְאִף עַל גַּב דְּלָא מִתְרַמִּי בְּשִׁמִּיטָה - כְּתֵב רַחֲמָנָא "שִׁמִּיטָה"! וְאִי כְּתֵב רַחֲמָנָא "שִׁמִּיטָה", הוּא אֲמִינָא בְּסוֹף שִׁמִּיטָה - כְּתֵב רַחֲמָנָא "בְּמוֹעֵד"! וְאִי כְּתֵב "בְּמוֹעֵד", הוּא אֲמִינָא מְרִישׁ שְׁתָּא - כְּתֵב רַחֲמָנָא "בְּחַג הַסּוּכוֹת"! וְאִי כְּתֵב רַחֲמָנָא "בְּחַג הַסּוּכוֹת", הוּא אֲמִינָא אֲפִילוּ יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן - כְּתֵב רַחֲמָנָא "בְּבוֹא כָל

ישראל" - (מא,ב) מאתחלתא דמועד!

וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת -- ^שמעת מינה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב! <אמר **אביי**: כולה משום כבודו דמלך!

והמלך עומד ומקבל, וקורא יושב. אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד -- ;עומד - מכלל דיושב! והאמר מר: אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: (שמואל ב ז:יח) "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני אלהים ומי ביתי כי הביאתני עד הלם"?! <כדאמר **רב חסדא**: בעזרת נשים - הכא נמי, בעזרת נשים!

ושבחוהו חכמים -- ;שבחוהו?! - מכלל דשפיר עבד! האמר **רב אשי**: אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר: (דברים יז) "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך?! <מצוה שאני!

וכשהגיע (דברים יז) ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" זלגו עיניו דמעות. אמרו לו: "אל תתירא, אגריפס! אחינו אתה, אחינו אתה!" -- תנא משמיה **דרבי נתן**: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כלייה, שהחניפו לו לאגריפס! אמר **ר' שמעון בן חלפתא**: מיום שגבר אגרופה של חנופה, נתעוותו הדינין ונתקלקלו המעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו "מעשי גדולים ממעשיך"!

דרש **ר' יהודה בר מערבא** ואיתימא **ר' שמעון בן פזי**: מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר: (ישעיהו לב) "לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע" - מכלל דבעולם הזה שרי! **ר' שמעון בן לקיש** אמר: מהכא: (בראשית לג) "כראות פני אלהים ותרצני"! ופליגא דרבי לוי, דאמר **רבי לוי**: משל של יעקב ועשו למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו, והכיר בו שמבקש להורגו. אמר לו: "טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך" אמר: "ידע ליה מלכא!" - מיסתפי, ולא קטיל ליה!

אמר **רבי אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף לעולם, שנאמר: (איוב לו) "וחנפי לב ישימו אף"! ולא עוד, אלא שאין

תפלתו נשמעת, שנאמר: (איוב לו) "לא ישועו כי אסרם"

סימן: א"ף עוב"ר גיהנ"ם ביד"ו ניד"ה גול"ה

ואמר **רבי אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעו
אמן מקללין אותו, שנאמר: (משלי כד) "אומר לרשע צדיק אתה
יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים" - ואין "קוב" אלא קללה שנאמר:
(במדבר כג) "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין שנאמר:
(בראשית כה) "ולאום מלאום יאמץ"!

ואמר **רבי אלעזר**: כל אדם שיש בו חנופה, נופל בגיהנם, שנאמר:
(ישעיהו ה:כ) "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור
ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר" - מה כתיב אחריו?
(ישעיהו ה:כד) "לכן כאכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה שרשם
כמק יהיה ופרחם כאבק יעלה"!

ואמר **רבי אלעזר**: כל המחניף לחבירו, סוף נופל בידו. ואם אינו
נופל בידו, נופל ביד בניו. ואם אינו נופל ביד בניו, נופל ביד בן
בנו, שנאמר: (ירמיהו כח) "ויאמר ירמיה לחנניה אמן כן יעשה ה'
יקם ה' את דברך", וכתוב: (**מב,א**) (ירמיהו לז:יג) "ויהי הוא בשער
בנימן ושם בעל פקידות ושמו יראה בן שלמיה בן חנניה ויתפש
את ירמיהו הנביא לאמר אל הכשדים אתה נופל ויאמר ירמיהו
שקר אינני נופל על הכשדים ולא שמע אליו", וכתוב: "ויתפש
יראיה בירמיהו ויביאהו אל השרים"!

ואמר **ר' אלעזר**: כל עדה שיש בה חנופה, מאוסה כנדה, שנאמר:
(איוב טו) "כי עדת חנף גלמוד", שכן בכרכי הים קורין לנדה
"גלמודה"! - מאי "גלמודה"? גמולה מבעלה!

ואמר **ר' אלעזר**: כל עדה שיש בה חנופה, לסוף גולה - כתיב הכא
"כי עדת חנף גלמוד", וכתוב התם: (ישעיהו מט) "ואמרת בלבבך
מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גולה וסורה ואלה מי
גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם"!

אמר **ר' ירמיה בר אבא**: ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה: כת
ליצים, וכת חניפים, וכת שקרים, וכת מספרי לשון הרע - כת
ליצים, דכתיב: (הושע ז) "משך ידו את לוצצים"; כת חניפים,
דכתיב: (איוב יג) "כי לא לפניו חנף יבא"; כת שקרים, דכתיב:
(תהלים קא) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"; כת מספרי לשון
הרע, דכתיב: (תהלים ה) "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע"
- צדיק אתה ה'! לא יגור במגורך רע!